

melynek csúcsa csakis az anarchista és eredménytelen lázadás és vérontás lehetett. Éppen ezért törpül el a záró részben felszejlő mondanivaló (a paradoxon: a mániákus gyilkos a nap hőse lesz!) az olyan jelenetek mellett, mint amilyen az a kép, amelyben Travis a helyszínre érkező rendőröket pisztolycsőként homlokához szegezett ujjal, cinkos halál-mosollyal fogadja.

A *Taxisofőrr* nem hibátlan alkotás, és nem is remekmű. Ki kell azonban emelni a ragyogóan megrendezett részleteket, Robert De Niro csodálatos, mesteri alakítását és a kiváló zenei aláfestést, amely nagymértékben fokozta a cselekmény drámai intenzitását.

Ismét egy film az erőszakról, az individuális anarchiáról, az indulat vezette cselekvés hiábavalóságáról a mai filmdivat megkövetelte naturalista ábrázolási eszközökkel és

módszerekkel megrendezve. De ez az alkotás is „a valóság nagy és átfogó összefüggéseinek feltárása helyett mindinkább a naturális felszín aprólékos, részletező visszaadására törekszik, mögéje bújtatva valóságértelmezése hiányosságát, felszínességét, vagy éppenséggel bátoratlanságát” (Gyertyán Ervin).

A *Taxisofőrr*ben is már eleve adott a társadalmi rossz, erkölcstelenség és szenny, és a film csak Travis „őrültségét” kísérli meg analizálni. Így lesz Scorsese műve egy magános exkatona fokozatos „fejlődésének” értő elemzője és krónikása egészen addig, amíg az a környezet hatására hőssé — igaz, pszichopata hőssé — nem válik. De hogy ez a környezet, társadalom, miért olyan, amilyen nem derül ki a filmből. A feltett kérdésre nem kapunk megnyugtató választ.

HAJNAL Jenő

TELEVÍZIO

... EGY KIMAGASLÓ RENDEZÉS, SEMMI TÖBB

Mindennapjainkról, művészien — ezzel a mottóval harangozta be belgrádi stúdióink azt a négy, ciklusba fogott, kortárs szerző alkotását, amelyek kapcsán a modern jugoszláv tévéjáték-irodalom új és jelentős állomásáról kezdett cikkezni a sajtó, azt bizonygatva, hogy íróink végre bátran és merészen nyúlnak mai problémákhoz. Az előjelekből ítélve

Vesna Janković: *Egy nap* (Jedan dan). Belgrádi Televízió, első műsor, 1977. II. 7. Rendező: Branko Pleša. Főbb szereplők: Svetlana Bojković, Milan Gutović, Karlo Bulić és Vuka Dunderović.

Smetozar Vljaković: *A külön* (Džangrizalo). Belgrádi Televízió, első műsor, 1977. II. 14. Rendező: Zdravko Šotra. Főbb szereplők: Zoran Radmilović, Ljiljana Dragutinović, Dragan Zarić és Radmila Savićević.

a tévéjátékainkból olyannyira hiányó időszerűség, maiság és modernség reményében vártuk hétről hétre a bemutatókat, annál is inkább, mert ha a szokottnál is lelkendezőbb előzeteseknek nem is adtunk hitelt, abban már valóban nem kételkedhattunk, hogy sorozatára televíziónk hónapokon át készült s olyan ismert szerzők szövegeinek birtokában volt, mint például Mirko Kovač vagy Aleksandar Popović. A rendezők közül mind a négyen — Branko Pleša, Zdravko Šotra, Ljubomir Drašković és Dejan Mijač — tekintélyek a szakmában, és a színésznévsorban is olyan nevekkal találkozottunk, mint Radmilović, Žutić, Kralj (ők hárman két-két produkcióban is felléptek), továbbá Buzančić, Dravić, Šalajić... Mi sem természetesebb, hogy a szerencsés író—rendező—színész találkozás sikert sejtetett. És minden bizonnyal éppen ennek következménye csalódásunk foka. Elsősorban tévéjátékaink szövegei ellen lehet kifogásunk. A valóságtól elrugaszkodott, mesterkéltné, az expozíciónál tovább nem jutó, egészen átlagos szövegekkel birkóztak a rendezők és színészek. A sokat hangoztatott időszerűség, modernség továbbra is csak követelmény maradt, mert a látott tévéjátékok írói „életanyaga” minden bizonnyal nem eléggé bővízű forrásokból táplálkozott. Mind a négy produkció a lélektani művek kategóriájába sorolható, de talán csak Aleksandar Popović *Ančika Dumas* című műve több a puszta filozofálgatásnál, amelyben az események általános érvényű többlettel is bírnak, tehát művészetté lényegíthetők.

A sorozatnyitó Vesna Janković *Egy nap* című tévéjátékának főhőse betegeskedő pszichológusnő, aki a sajátjánál kisebb problémák orvoslásával keresi kenyerét. A helyzet drámai, lehet vele mit kezdeni — elsősorban a magatartásformák irányában kutatva —, de az író nem ezt teszi. Hogy feledtesse főhőisével gyötrődéseit, szerelmi kalandba bocsátja egy régi baráttal, aki egy bizonyos időre a külföldön levő férj méltó helyettesítője lesz.

A tévéjátékok tárgyát illetően leginkább mai problémát Svetozar Vlajković feszeget *A különc* című művében. Hőse az ellen lázad, hogy korunk turistaövezetében már maga a turista is ide-oda lökdöshető poggyásszá lesz. A téma időszerű és érdekes is, csak hogy a puszta ötlet még nem elegendő teljes órát betöltő produkcióra. Főhősünk pedig egy órán át „poggyászként” vergődik, miközben nem tud mihez kezdeni önmagával, sem környezetével.

Mirko Kovač is jól indít. Első zsebmetszésén rajtacsípett fiatalembert helyeznek a vizsgálati fogház cellájába. Drámai környezet, drámai szí-

Mirko Kovač: *Vizsgálati fogságban* (Pod istragom). Belgrádi Televízió, első műsor, 1977. II. 21. Rendező: Ljubomir Draškić. Főbb szereplők: Branko Đurić, Alješa Vučković, Zoran Radmilović, Miloš Žutić és Petar Kralj.

Aleksandar Popović: *Ančika Dumas*. Belgrádi Televízió, első műsor, 1977. II. 28. Rendező: Dejan Mijač. Főbb szerepekben: Milena Dravić, Boris Buzančić, Miloš Žutić, Petar Kralj és Stevan Šalajić.

tuáció. Azonban — sajnos — nem látunk a bűnözők lelkébe, a lopásra, csalásra és egyéb bűntényre indító okok feltárása helyett Kovač témáját a jóról és rosszról szóló tanmesében látja.

A három, ismételjük, jól induló, de a lényeg felett könnyen átsikló tévéjáték értékszintje fölé mint produkció emelkedett Aleksandar Popović műve, de legfőképpen kiváló rendezésének köszönve. Tipikus szerelmi háromszöget kell megjelenítenie Dejan Mijačnak. A feladat egy csöppet sem könnyű, ha a rendező el akarja kerülni a banálisat és konvencionálisat. Mijač pedig igényesebb rendező, mintsem hogy sablonmegoldásokra törekedne. Azt igyekszik bemutatni, hova zuhan egy boldog családi életet élő anya és feleség hirtelenül lángra lobbanó szerelem miatt.

Hosszabb elemző tanulmányt érdemelne Mijač rendezése már csak azért is, mert pontosan el tudja választani a színházat a televíziótól. Tudja, hogy a tévéjáték nem pusztán egy elképzelt színházi előadás reprodukálása, adaptálása.

Sokszor azt gondoljuk (a tévé-szakirodalom is azt tanítja), hogy az az igazán tévészerű rendezés, amely elhagyja a nagytotálokat s a beszélőt premiert vagy szuper plánban mutatja. Mit tesz ezzel szemben rendezőnk?

Ančika Dumas zongoratanárnő, kétgyermekes anya. A békés családi hangulatot kell érzékeltetni, a többnyire zenéléssel, olvasással telő délutánokat, majd az ilyen légkörbe berobbanó harmadik személy kiváltotta feszültséget.

Mijač a hangulatot árasztó totálokat és az arcizom egy rezdülésére, zavart leleplező szemrebbenésre, vágyakozást kifejező tekintetre összpontosító szuper plánokat váltogatja úgy, hogy maga a technika is dramaturgiai funkciót kap. A közelképek sajátos alkalmazása közben leginkább nem a beszélőre figyel, hanem a hallgatóra, mindig azt elemelve, hogy az hogyan reagál a hallottakra. Az ilyen rendezői beállítás, ez a képváltási technika különleges ritmust teremt, s a darab minden jelene magán viseli a rendező keznyomát. Képi fogalmazása olyan sikeres, hogy a néző már nem a szóra ügyel, hanem a lelki folyamatokat tükröző arcra. Mijač mintegy érvényesíteni látszik a Vladimir Petrić emlegette tételt, miszerint a „televízió csak akkor televízió, ha a kép feleslegessé teszi a szót”. Újszerű rendezői felfogása abban nyilvánult meg, hogy nyomatékosabb képi kihangzást biztosított az emberi lélek legmélyebb rejtélyeinek, fokról fokra tudta mélyíteni azt a lelki válságot, amelybe Ančika Dumas jutott.

BORDÁS Győző